

TÜRKİYE'DEKİ TURİZM AKADEMİSYENLERİ TURİZMİ AYRI BİR BİLİM DALI OLARAK KABUL EDİYORLAR MI?

Bilgehan GÜLCAN*

ÖZET

Kapsamlı turizm olgusu, özellikle sosyal bilimlerdeki bilim dalları veya disiplinleri başta olmak üzere, çeşitli bilim dalları tarafından ve uzun bir süredir incelenmektedir. Bununla birlikte 1970'li yıllardan itibaren turizmin kendisinin ayrı bir bilim dalı veya ayrı disiplin olup olmadığı da tartışılmaktadır. Bu konu, günümüz turizm çalışmalarında önemli bir yer tutmaktadır. Günümüzde bir takım gözlemler turizmin ayrı bir bilim dalı olduğu şüpheye yer bırakmayacak bir sonuç sergilemesine rağmen, bu sonuca ilişkin itirazlar da geçerliliğini korumaktadır. Konu üzerinde netlik olmaması, turizm akademisyenlerinin psikolojisi üzerinde etkili görünmekte, bunun bir yansıması olarak turizm araştırmaları ve bu araştırmalar sonucunda üretilen turizm bilgisi de bundan etkilenmektedir. Ayrıca turizmin yüksek öğretimde kurumsallaşması da bu muğlak durumdan etkileniyor görünmektedir.

Bu araştırmada, Türkiye'deki turizm akademisyenlerinin turizm alanının bilimselliği ile ilgili görüşlerini tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaçla Yüksek Öğretim Kurumu bünyesinde turizm alanında görev yapan 207 akademisyenden anket formu aracılığıyla elde edilen sonuçlar ortaya konmuştur. Sonuçlara göre turizm akademisyenleri, turizmi çoğunlukla gelişmekte olan bir bilim dalı olarak kabul etmekle beraber, bu konuda tam bir görüş birliği bulunmamaktadır. Diğer taraftan bu çalışmada, konu üzerindeki görüş ayrılığının bazı kaynakları d ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Bilim, Disiplin, Turizmoloji, Teori, Turizm Akademisyenleri.

DO TOURISM ACADEMICIANS IN TURKEY ACCEPT THE TOURISM AS A DISTINC DISCIPLINE?

ABSTRACT

Tourism as a comprehensive phenomenon has been studied for a long time by different scientific disciplines especially in social sciences. In addition to this disciplinary attention, it has also been argued since 1970's that tourism is a distinct discipline. This is a substantial topic in recent studies. Although some inferences from the some observations show that tourism is a distinct discipline undoubtedly, objections on this

* Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi (Yrd.Doç.Dr)

subject is extant. This vexed question has been effected on tourism acamicians' psychology, toursim studies and tourism knowledge, additionally higher education of tourism.

This research has aimed how tourism academician think about disciplinary status of tourism. Fort his aim, it was sent 207 questionnaire form to academician who worked as an academician on tourism within Turkish Council of Higher Education. According to results, although most of the academicians believe that tourism is the developing distinct science, there is a divergency. On the other hand, this research also provides some sources of the divergency

Key Words: Tourism, Science, Discipline, Tourismology, Theory, Tourism Academicians.

GİRİŞ

2008 itibarı ile küresel ölçekte yaklaşık 900 milyon yabancı turist ve 950 milyar dolarlık uluslararası harcama hacmine sahip (www.unwto.org/statistics/index.html) turizm, devletlerin ve hükümetlerin ister istemez ilgi alanına girmektedir. Diğer yandan turizmin ekonomik etkileri yanında ilgisiz kalınamaz daha bir çok etkisi bulunmakta, bunların içinde özellikle sosyal, kültürel ve ekolojik başlıklardaki önemli etkiler, söz konusu ilgiyi daha da arttırmaktadır. Yönetimlerin çeşitli ve önemli etkileri nedeniyle turizme yönelik ilgileri, akademik dünyada da paralel biçimde yansıma bulmaktadır. Başlangıçta ekonomik etkileri nedeniyle, 1800'lü yılların sonlarından itibaren özellikle ekonomi biliminin perspektifinden ele alınmaya başlanan turizm, hâlihazırda yine ekonomi bilimi önemli derecede etkin olmak üzere, çok çeşitli bilim dallarının ortak bir inceleme alanı haline gelmiş durumdadır. Çeşitli bilim dallarının turizme yönelik çalışmaları sayesinde de turizm bilgisi önemli ölçüde artmıştır.

Turizm ve seyahat arasındaki organik bağ düşünüldüğünde, bir bakıma ilk çağlardan itibaren turizmin varlığından söz edilebilmektedir. Ancak günümüz algılaması ile turizmin, özellikle II. Dünya savaşından sonraki ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelere paralel biçimde geliştiği söylenebilir. Bu tarihlerden itibaren hızlı biçimde artan turizm hareketleri ve özellikle 1970'li yıllardan itibaren de ağırlıklı olarak sosyal bilimlerin turizm olgusunu yoğun biçimde ele alarak ürettikleri turizm bilgisi sonucunda, turizmin kendisinin bir bilim dalı veya ayrı bir disiplin olup olmadığı tartışmaları da başlamıştır. Konu ile ilgili tartışmaların bilim dünyasında özellikle 1970'li yılların sonunda başladığı ve 1990'lı yıllarda ise oldukça arttığı görülmektedir.

Turizm akademik dünyasındaki bölüm veya fakültelerin artması, bu alandaki araştırma tezlerinin miktarı ve buna bağlı olarak turizm araştırmalarındaki indeksler ve alandaki doktora dereceleri gibi bir takım gelişmeler turizmin ayrı bir bilim dalı olduğu konusunda şüpheye yer bırakmayacak bir görünüm sergilemektedir. Diğer taraftan bilim felsefesi cephesinden konunun ele alınması ve farklı felsefi ve epistemolojik yaklaşımlar bu konudaki itirazları da ortaya çıkarmaktadır. Böylece gerek turizm alanında eğitim almış, gerekse turizm olgusu üzerinde çalışmalar yapmasına rağmen kökeni farklı disiplinler olan akademisyenler arasında, diğer bir deyişle turizm akademik dünyasında, turizmin ayrı bir bilim dalı veya ayrı bir disiplin olup olmadığı konusu henüz tam anlamıyla netleşmiş görünmemektedir.

Turizmin bilimsel konumuna ilişkin tartışmalı bu durumu, turizm araştırmalarını, bu araştırmalar sonucunda üretilen turizm bilgisini ve özellikle turizmin yüksek öğretimde kurumsallaşmasını önemli ölçüde etkiliyor görünmektedir. Diğer taraftan turizmin bu cepheden sergilediği tartışmalı ortamın, esas sorumluluğu turizmin bilimsel konumunu oluşturacak olan turizm teorisinin üretimine katkı verecek turizm araştırmaları yapmak ve bunun sonucunda üretilen turizm bilgisini aktarmak olan turizm akademisyenlerinin psikolojisi üzerinde de olumsuz etkilere sahip olduğu gözlenmektedir.

Bu çalışmada Türkiye'deki turizm akademisyenlerinin, turizmin bilimsel konumu ile ilgili görüşlerini tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaçla turizm akademisyenlerine gönderilen anket formlarından elde edilen veriler analiz edilmiş ve konu ile ilgili görüşleri ortaya konmuştur.

1. TURİZMİN BİLİMSEL KONUMUNA İLİŞKİN TARTIŞMALAR

Çok kapsamlı turizm olgusuna ilk bilimsel bakışın izlerine 19.yüzyılın sonu ve 20.yüzyılın başlarında rastlanmaktadır. 1800'lü yılların sonlarındaki bazı öncü çalışmalara göre, turizme bilimsel bakışın başlangıçta özellikle İsviçreli, Avusturyalı ve Alman bilim adamları öncülüğünde yapıldığı ve ekonomi bilimin penceresinden bir yaklaşımın söz konusu olduğu görülmektedir. 1930'lara gelindiğinde ise, Almanca literatür, ağırlıklı olarak ekonomik olmak üzere ilk olarak turizmin diğer cephelerini de ele almaya başlamıştır. "1929 yılında Berlin'de kurulan 'Forschungsinstitut für Fremdenverkehr' Prof.Dr. Robert Glücksmann'ın direktörlüğünde turizm alanında önemli çalışmalar yapmıştır... bu enstitü mensupları, turizm literatüründe Berlin Okulu olarak geçmişlerdir" (Toskay, 1989: 27). Buna rağmen "turizm, 1970'lere kadar farklı disiplinlerdeki araştırmacılar için güçlü bir çalışma odağı olmamış"

(Echtner ve Jamal, 1997:871), bu tarihe kadar ağırlıklı olarak yine ekonomi biliminin ilgisine konu olmuştur. Özellikle 1970'lerden itibaren çeşitlenerek kapsamı hızla artan turizm olgusu, böylece bu tarihlerden itibaren özellikle Sosyal Bilim disiplinleri tarafından ve artan biçimde incelenir hale gelmiştir. Turizm olgusunu açıklamak için çalışan başlıca disiplinlerin, ekonomi, işletme, pazarlama, sosyoloji, psikoloji, coğrafya, antropoloji ve felsefe olduğu anlaşılmaktadır (Jafari ve Aaser, 1988; Sheldon, 1990).

Farklı disiplinlerin turizm olgusunu açıklama girişimleri nedeniyle turizme gösterdikleri yoğun ilgi ve bunun sonucunda ortaya konan önemli miktardaki turizm bilgisi, beraberinde turizmin yeni bir bilim dalı ürettiği konusunu da gündeme getirmiştir. Bunu yansıtır biçimde turizm ve turizmle ilişkili bazı kavramların sonuna logos eklenerek yeni kavram denemeleri de, böylece 1970'li yılların sonlarında başlamaktadır. Dünya ile paralel biçimde Türkiye'de de bu konudaki erken görüşlerin, aynı tarihlerde ortaya çıktığı görülmektedir. Bu konuda Göksan'ın (1978) eserine verdiği Turizmoloji adı önemlidir. Ne var ki yazar bu eserde turizmin ayrı bir bilim dalı olduğuna yönelik epistemolojik ve felsefi tartışmalara yer vermemekte, böylece turizmoloji adı yazarın sadece turizmin bir sosyal bilim dalı olduğu hakkındaki kişisel yargısını yansıtmaktadır. Diğer taraftan Toskay (1989), ilk baskısını 1978'de yaptığı eserinde turizmin bilimsel konumunu ve diğer bilim dalları ile olan ilişkisini Türkçe literatürde o tarihe kadar ayrıntılı olarak inceleyen tek yazar durumundadır. Ancak her iki eser de o yılların ihtiyacına cevap verecek şekilde, ağırlıklı olarak turizm olgusunun genel hatları ile açıklanması üzerine kurulmuştur. Diğer yandan aynı tarihlerde Leiper (1981), turizmin ayrı bir bilim dalı olduğunu gösterir şekilde Turoloji ismini literatüre taşımıştır. Birleşik bir turizm teorisini savunan Leiper, bu görüşünü bilim felsefesi ve metodoloji bağlamında temellendirmeye çalışmıştır. Bu haliyle Leiper konu ile ilgili tartışmaları başlatan ilklerden biri olarak kabul edilmektedir.

Kendisinin görüşleri, kendisinden sonra farklı pencerelerden eleştirilse de, Leiper'in (1981) görüşleri, turizmin bilimsel konumunu çalışma alanı yapan "Bilgiye Dayalı Platform" (Jafari, 2001:32) üyelerince halen önemli bir başvuru kaynağı durumundadır. Diğer taraftan Leiper, Turoloji'nin gelişimini tam anlamıyla tamamlamadığını da belirtmektedir. Leiper'den sonra, turizmin son 50 yılda ABD'deki işletme yönetimi ile paralel biçimde geliştiğini belirten Goeldner (1988) ve turizmolojinin "yakın gelecekte tam manasıyla hak ettiği yeri bulacağını" (Jovicic, 1988:2) belirten Jovicic de, turizmi bir disiplin, ama oluşum aşamasında ve yolun başında bir disiplin olarak kabul etmektedirler.

Başka yazarlar da (Dann vd., 1988; Jafari, 1990; Witt ve diğ., 1991; Pearce ve Butler, 1993) benzer bir görüşü, ancak özellikle metodolojik ve felsefi kaynaklı bazı çekinceler koymak koşuluyla tekrarlamaktadırlar. Ancak gerek turoloji ve gerekse turizmoloji terimleri, bilim dünyasında kabul görmüşe benzememektedir. Bu konuyu Tribe (1997:646) “Leiper’in makalesinin yayınlanmasından itibaren, yaklaşık 15 yıldır, böyle bir kelimenin kullanıldığına yönelik bir kanıt yoktur” diyerek vurgulamaktadır. Tribe (1997)’dan 10 yıl sonra Dinçer vd. (2007) Turizmoloji terimini tekrar kullanmakta, ancak onlar da konuyla ilgili ihtiyatlı diğer yazarlar gibi bu isimde ayrı bir disiplinin henüz tam anlamıyla var olmadığını da dile getirmektedirler.

Bu bağlamda turizm akademisyenlerinin odaklandığı asıl konu, turizmin bir bilim dalı veya ayrı bir disiplin olduğunu yansıtan kavramlar üzerinde tartışmak yerine, çokdisiplinli bir alan görünümündeki turizm olgusuna yönelik otaya konan ve farklı disiplinlerin kendi bakış açıları ile ürettiği çokdisiplinli (multidisipliner) ve disiplinlerarası (interdisipliner) turizm bilgisinin kapsamlı bir turizm teorisi altında birleştirilmesidir. Turizm olgusunun kapsamlı biçimde açıklanabilmesi ve turizmin ayrı bir bilim dalı veya ayrı bir disiplin olarak geniş çevrelerce kabulü bu yapının kurulmasına bağlı görünmektedir. Çünkü bilimin konusu “olguların kendisidir” (Yıldırım, 1979:15) ve bilimsel araştırmaların amacı da, diğer açıklama kaynaklarına göre “bir olguyu daha iyi açıklamaktır” (Öngel, 1983b:7). Bu cepheden bilim “dünyamızda olup biten olguları betimleme ve açıklama yoluyla anlama girişimi” (Yıldırım, 1979:103) olarak tanımlanmaktadır. Böylece turizm biliminin amacı da, turizm olgusunu betimleme ve açıklama yoluyla anlamaktır. Bunun için ise hipotezler ve özellikle de teoriler gerekmektedir. Çünkü hipotezler ve daha önemlisi teorilerin amacı, doğal ve sosyal olgulardan yola çıkarak evrenin işleyişini açıklamada bilimin kullandığı yöntemlere dayalı genellemeleri ortaya koymaktır. Teorilerin “olguları açıklamak için bir araya getirilmiş kavramlar sistemi” (Öngel, 1983b:5) ve hipotezlerin de “iki kavram arasındaki ilişkiyi açıklama” (Öngel, 1983a:94) olduğu düşünülürse turizmin bilimsel kimlik kazanması için özellikle olgu türleri ile ilgilenen turizm teorilerinin varlığı bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Turizmin de birçok olgu türünü içeren kapsamlı bir olgu olduğu düşünülür ise, konu ile ilgili turizm araştırmacılarının ortak çabası olan bu kapsamlı olguyu açıklayacak birleşik bir turizm teorisini yaratma amaçları daha iyi anlaşılabilir.

Diğer taraftan turizmin bilimsel konumunu giderek güçlendirdiğine, hatta bazılarının göre tamamladığına yönelik bazı yakın tarihli gelişmeler ve sonuç-

lar da gözlenmektedir. Bu bağlamdaki birinci başlık turizm araştırmalarının izlediği seyir ve ikincisi ise turizmin akademik konumuna ilişkin gelişmeler ile ilgilidir.

Jafari (1990;2001)'nin turizm araştırmalarını amaçlarına göre gruplaması, bir taraftan üretilen turizm bilgisinin karakterini ortaya koyarken, aynı zamanda turizm araştırmalarının kronolojisini de yansıtmaktadır. Bu gruplamaya göre turizm araştırmaları, Savunmacı, Uyarıcı, Uyarlamacı ve Bilgiye Dayalı olmak üzere dört platformda toplanmaktadır. İlk iki platform turizmin etkilerine odaklanmakta, üçüncüsü ise duyarlı biçimde turizmin gelişme biçimleri ile ilgilenmektedir. Bu üç platformdaki araştırmalar, çeşitli disiplinler tarafından gerçekleştirilmekte ve başlıklarından da anlaşıldığı gibi turizm olgusunu farklı cepheleri ile açıklamaya çalışmaktadırlar. Ancak bu noktada asıl dikkat çekici başlık, sonuncu olan Bilgiye Dayalı Platform'dur. Çünkü bu platformdaki araştırmalar turizmde üretilen bilginin bilimsel yapısını oluşturan çalışmaları amaçlamaktadır. Diğer taraftan bu platform aynı zamanda "diğer üç platformla köprü kuran" (Jafari, 1990:35; 2001:32) bir özelliğe sahiptir. Yani bu platform, turizm araştırmalarına herhangi bir disiplin cephesinden değil, bir bütün olarak yaklaşmakta ve bu sayede bilginin bilimsel yapısını şekillendirecek akademik çalışmaları kapsamaktadır. Kronolojik cephesiyle bu gruplama, bir bakıma turizmin bilimselliğinin ve disiplinler konumunun son dönem turizm araştırmalarında yoğun biçimde ele alındığını kanıtlamakla beraber, turizme bilim felsefesi, epistemoloji ve metodoloji pencerelerinden daha fazla bakıldığını da göstermektedir. Bilgiye Dayalı Platformun diğer üç platformla köprü kurma özelliği, dağınık biçimdeki turizm bilgisinin sentezlenerek birleşik bir teori geliştirmede atılacak adımlar bakımından çok dikkat çekicidir. Bu sentezleme sayesinde turizm olgusunu açıklayan birleşik bir teorinin ortaya çıkması, turizmin disiplinler gelişiminde veya onun turizmoloji gibi bir isimle ayrı bir bilim dalı olarak genel kabulünde süreci oldukça hızlandıracak niteliktedir.

Turizmin bilimsel konumuna ilişkin hüküm vermede ikinci başlık ise turizmin akademik ortamdaki konumuna ilişkin gelişmeler ile ilgilidir. Bu başlıktaki gelişmeler dikkate alındığında, turizmin ayrı bir bilim dalı veya disiplin olma konusu neredeyse tartışmaya açık olmayan bir şekilde onaylanmaktadır. Ancak bu bakış açısı, daha çok akademik yapılanmanın bilim disiplinlerinin tescilini yapmakta olduğu varsayımına dayanmaktadır. Gelineen noktada turizm, kendi alanındaki bilimsel dergiler, indeksler ve abstractlar, tezler, kitaplar ve ilgili akademik tartışmaların gerçekleştiği bilimsel ortamlar olarak

kongre ve konferansların düzenlendiği ve tüm bunların bir yansıması olarak önemli bir literatüre sahip olan; lisans öncesi, lisans ve lisans üstü seviyede eğitimi verilen; en yüksek bilim derecesi olan doktora derecesine sahip; ve akademik yapılanmada bağımsız bölüm ve fakülte halinde kurumsallaşmaya devam eden bir görünüm sergilemektedir. Diğer taraftan ulusal ölçekte de fakülteleşmeye dayalı olarak benzer gelişmeler yaşanmaktadır. 2008 tarihinde, Gazi Üniversitesi bünyesinde ve üniversite içinde bir girişim, sonrasında T.C. Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) tarafından kapsamlı biçimde ele alınmış, böylece konu ulusal boyutta ele alınmaya başlanmıştır. Bu sayede turizm eğitimi yeni bir boyuta taşıyacak, Türkiye’de daha önce var olmayan, turizm yükseköğretimini doğrudan ilgilendiren ve esas olarak turizm akademik bilgisi üretme amaçlı olarak Turizm Fakülteleri 13 Kasım 2009 tarihinde kurulmuştur. Bu bağlamda turizmin bilimsel/disipliner konumuna yönelik görüşler, farklı disiplinleri de içine alacak şekilde ve turizm araştırmalarının kronolojisine uygun biçimde ilk kez ulusal çapta ve bu derecede konuşulmaya başlanmıştır. Diğer taraftan Türkiye’de de yansıma bulan ve turizmin uluslararası akademik ortamdaki konumuna ilişkin manzaranın bir bilim dalının veya disiplinin tescili yapıyor olarak yorumlanması kısmen tartışmalı bir görünüm arz etmektedir. Çünkü bu durum felsefi ve epistemolojik bulguların bir sonucu olmaktan ziyade, daha çok pratik ve politik etkilerin doğurduğu sonuç olarak ta yorumlanmaya açıktır. Ancak bu tür bir yorumun önüne geçecek şekilde Belhassen ve Caton (2009), akademik gelişmelere rağmen turizmin bilimsel konumuyla ilgili tartışmaların devam edeceğini belirterek, tartışmaların odağının ise özellikle politik problemler olduğunu ifade etmektedirler. “Bir gerçeği vurgulamak gerekir; turizm müfredatlarının, periyodik bilimsel dergilerin, konferansların ve içeriğe dayalı iletişimin gelişmesine rağmen, turizm çalışmaları halen bir meşruiyet krizi ile yüz yüzedir. Ancak bu epistemolojik bir problem değil, politik bir problemdir ve bunun böyle olduğunun kabul edilmesi gerekir” (Belhassen ve Caton, 2009:348).

2. TURİZM AKADEMİSYENLERİNİN TURİZMİN BİLİMSEL KONUMUNA İLİŞKİN YAKLAŞIMLARI ÜZERİNDEKİ BULGULAR

Araştırmanın Yöntemi: Araştırma, sınırlı sayıdan oluşan bir örneklemin belli bir konudaki görüşlerini tespit etmeye yönelik anket tekniğinin kullanıldığı alan araştırması niteliğindedir. Veriler turizm alanında Türkiye’de iki yıllık Meslek Yüksekokulları, turizm alanında lisans düzeyinde eğitim veren dört yıllık Yüksek Okullar ve çeşitli fakültelerin turizm ile ilgili bölümlerinde aktif olarak görev yapan öğretim elemanlarından elde edilmiştir.

Evren ve Örneklem: Araştırmanın evrenini, 2008-2009 öğretim yılında Türkiye’de ön lisans ve lisans seviyesinde turizm programına sahip yüksek öğretim kurumlarındaki 583 akademisyen oluşturmaktadır (Bknz.Tablo 1). Araştırmanın örnekleme ise, söz konusu programlarda farklı akademik ünvanlara sahip 207 akademisyen oluşturmaktadır.

Tablo 1. Türkiye’de Turizm Programları Bulunan Yüksek Öğretim Kurumlarındaki Öğretim Elemanlarının (Akademisyen) Dağılımı (2008-2009 Öğretim Yılı)

Program Seviyesi	Turizm Programları		Turizm Programlarındaki Akademisyenler							Toplam
	n*	%	Prof	Doç	Y.Doç	Öğ.Gör	Okut.	Uzm.	Ar.Gör	
Ön lisans	315	0.80	1	2	26	149	14	-	3	195
Lisans	81	0.20	35	18	120	107	34	6	68	388
Toplam	396		36	20	146	256	48	6	69	583

*Devlet ve Vakıf Üniversitelerindeki normal öğretim, ikinci öğretim ve uzaktan eğitim programları dahil edilmiştir.

Kaynak: Ünlüönen ve Boylu’nun (2009) ÖSYM Yükseköğretim İstatistikleri ve 2009 ÖSYS Yükseköğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzunu ile ilgili çalışmalarından derlenmiştir.

Veri Toplama: Örneklemde elde edilen veriler, dijital ortamda hazırlanan anket formları aracılığıyla sağlanmıştır. Anketler akademisyenlerin e-posta adreslerine mesaj eki olarak gönderilmiştir. Evren içindeki akademisyenlerin e-posta adresleri, ilgili kurumların web sayfaları taranarak ve ek olarak kişisel iletişimlerle sağlanmıştır. Bu şekilde elde edilen e-posta sayısı 452’dir. Anket sorularına verilen cevapların artırılması için, cevaplama ve geri gönderimi kolaylaştıracak özgün bir form tasarımı yapılmıştır. Ayrıca cevaplama kayıp verileri yok etmek için de, eksiksiz cevaplama dayalı bir tasarım yapılmış, eksik cevaplanan formların geri iletimi engellenmiştir. Elde edilen cevaplar otomatik olarak MySQL veritabanına aktarılmış ve gönderilen sayı ile cevaplanan sayı arasındaki fark, e-posta adres sayısı itibarıyla belirlenebilmiştir. Bu durumda Haziran 2009 tarihindeki 452 adet ilk gönderimde 138 cevap elde edilmiş, gelenlerin filtre edildikten sonraki ikinci gönderimde bu sayı 190’a ve üçüncü gönderimde de 218 sayısına ulaşılmıştır. Ancak aynı e-posta adresinden birden fazla gönderimler olduğu tespit edilmiş ve bu durumdaki cevaplamalar teke indirilmiş, bu sayede araştırmaya konu olan 207 örneklem sayısına ulaşılmıştır.

Sınırlılıklar: Akademisyenlere ulaşmada kullanılan e-posta adresleri her kurumun web sayfasında bulunmamakta, çok programlı bazı kurumların web sayfasından akademisyenin hangi programda görev aldığı belirlenmemekte ve diğer taraftan sınırlı sayıdaki kurumun web sayfası bile bulunmamaktadır. Hata payını arttırabilen bu durumdaki kurumlarla kişisel irtibata geçilerek doğru kişilerin doğru e-postalarına ulaşmak ve sayıyı arttırmak mümkün olmuş ise de, bu durum yine de bir sınırlılık olarak araştırmada yer almaktadır. Diğer taraftan turizm eğitimi yapan kurumlardaki akademisyenlerin, ilgili kurumun turizm programı haricindeki diğer alanlarda görev yapabilir olması ihtimali üzerine, anket üst yazısında bu duruma ait uyarı yer almış, turizm programında alan dersi vermeyenlerin anketi cevaplamaması istenmiştir. Kurumların web sayfalarında yer alan bazı akademisyenlere ait e-posta adreslerinin kullanılmaması veya sıklıkla kontrol etmemeleri nedeniyle de geri gelen e-postalar da olmuş, bu durum örneklem sayısının artmasını engellemiştir.

2.1. Örnekleme Tanımlayan Veriler ve Değerlendirmeler

Araştırmanın örneklemini oluşturan öğretim elemanlarının öğretim kurumuna göre dağılımına bakıldığında (Tablo 2) ilk sırada MYO'lar olduğu görülmekte, ancak %57 gibi bir oranın lisans programlarındaki öğretim elemanları olduğu görülmektedir. Lisans programlarında bilimsel üretime daha fazla yer verilmesinin beklenmesi nedeniyle, bu durum bilimsellik tartışmalarında daha isabetli görüşlerin ortaya çıkmasını destekleyen bir dağılım olarak kabul edilebilir.

Tablo 2. Öğretim Elemanlarının Çalıştığı Kuruma Göre Dağılımı

Kurum Türü	f	%
Meslek Yüksek Okulu	90	43
Yüksek Okul	65	32
Fakülte	52	25
TOPLAM	207	100

Öğretim elemanlarının yaklaşık 3/4'ünün 5 yıldan daha fazla, yaklaşık yarısının ise 10 yıldan daha fazla süredir mesleğini icra ettikleri anlaşılmaktadır (Tablo 3). Bu durum da örneklemin önemli bir çoğunluğunun mesleki tecrübeye sahip olduğunu ve turizmin bilimsellik tartışmalarında daha isabetli görüşlerin ortaya çıkmasını destekleyen bir dağılım olarak kabul edilebilir.

Tablo 3. Öğretim Elemanlarının Akademik Çalışma Süresine Göre Dağılımı

Çalışma Süresi	f	%
1 YIL-5 Yıl	53	25
6 YIL-10 Yıl	49	24
10 Yıldan Fazla	105	51
TOPLAM	207	100

Örneklemin akademik unvanlara göre dağılımına bakıldığında (Tablo 4), ilk üç sırada sırasıyla Öğretim Görevlisi, Yardımcı Doçent ve Araştırma Görevlileri gelmektedir. Sadece öğretim üyesi olarak bir sınıflama yapıldığında ise, bu grubun örneklemin % 41'ini oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 4. Öğretim Elemanlarının Unvanlarına Göre Dağılımı

AKADEMİK ÜNVAN	f	%
Okutman	6	3
Araştırma Görevlisi	30	15
Öğretim Görevlisi	85	41
Yardımcı Doçent	58	28
Doçent	11	5
Profesör	17	8
TOPLAM	207	100

Çeşitli akademik unvanlardaki öğretim elemanlarının lisansüstü eğitim durumlarını ve bu eğitimlerini gerçekleştirdiği yeri gösteren tabloya göre (Tablo 5), %8'lik bir grubun herhangi bir alanda lisansüstü ve % 36'sının da doktora eğitimi yapmadığı görülmektedir. Diğer taraftan herhangi bir alanda yüksek lisans yapanların %11'i ve herhangi bir alanda doktora yapanların %8'i söz konusu lisansüstü eğitimlerini yurt dışında gerçekleştirmişlerdir.

Tablo 5. Öğretim Elemanlarının Lisansüstü Eğitim Durumları ve Eğitim Yeri

LİSANS ÜSTÜ DERECE	LİSANS ÜSTÜ EĞİTİM DURUMU ve EĞİTİM YERİ						TOPLAM	
	YAPMAYAN		YURT İÇİNDE YAPAN		YURT DIŞINDA YAPAN			
	f	%	f	%	f	%	f	%
YÜKSEK LİSANS	18	8	169	82	20	10	207	100
DOKTORA	75	36	121	58	11	6	207	100

Öğretim elemanlarının gerek lisans ve gerekse lisansüstü eğitimlerinin, diğer bir deyişle eğitim geçmişlerinin turizm alanı ile ilgili olup olmadığını ortaya koyan sorulardan elde edilen bilgilere göre (Tablo 6), %29'unun turizm alanı dışında bir lisans programından mezun olduğu, yüksek lisans derecesine sahip olanların %36'sının turizm alanı dışında yurt içi veya dışı bir yüksek lisans programından mezun olduğu ve doktora derecesine sahip olanların %29'unun ise turizm alanı dışında yurt içi veya dışı bir doktora programından mezun olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Öğretim Elemanlarının Eğitim Geçmişlerinin Turizmle İlişkisi

ÖĞRETİM ELEMANLARININ EĞİTİM DÜZEYİ	ÖĞRETİM ELEMANLARININ EĞİTİM TAMAMLADIĞI ALANLAR				EĞİTİM YAPMAMIŞ OLANLAR		TOPLAM	
	TURİZM*		DİĞER		f	%	f	%
	f	%	f	%				
LİSANS	146	71	61	29	-	-	207	100
YÜKSEK LİSANS	115	55	74	36	18	9	207	100
DOKTORA	73	35	59	29	75	36	207	100

* Turizm alanı altında, standart olmayan ancak içinde turizm ibaresi geçen lisans, yüksek lisans ve doktora alanlarının hepsi, turizm başlığı içinde değerlendirilmiştir.

Örnekleme içindeki doçent ve profesör ünvanına sahip olan 28 adet öğretim elemanından, doçentlik alanının turizmle ilgili olanlar % 39 iken, doçentlik alanı turizmden başka alanlar olanların oranı ise %61'dir (Tablo 7). Bu rakamlar üzerinde 2000 yılından itibaren turizmin bir doçentlik alanı olarak kabul edilmeme kararının etkisi olduğu düşünülmektedir (24150 sayılı Resmi Gazete)

Tablo 7. Doçent veya Profesör Ünvanlı Öğretim Elemanlarının Doçentlik Alanına Göre Dağılımı

DOÇENTLİK ALANI	f	%
Turizm	11	5
Diğer	17	8
Doçentlik Ünvanı Yok	179	87
TOPLAM	207	100

2.2. Turizm Bilgisi ve Turizmin Bilimselliği ile İlgili Görüşleri İçeren Veriler ve Değerlendirmeler

Turizm akademisyenlerinin, turizm alanında üretilen akademik bilginin turizm sektörüne yön verici gücüne yönelik değerlendirmeleri Tablo 8'de verilmiştir. Buna göre turizm akademisyenleri, dünyadaki başarılı turizm uygulamalarında turizm alanında üretilen bilimsel bilginin önemli rolü olduğunu %83 gibi önemli çoğunlukta kabul ederken, Türkiye söz konusu olduğunda bu kabulün %47'lere düştüğü görülmektedir.

Tablo 8. Turizm Akademisyenlerinin Başarılı Turizm Uygulamalarında Turizm Alanında Üretilen Bilimsel Bilginin Rolü Hakkında Değerlendirmeleri

BAŞARILI UYGULAMALARDA TURİZM BİLGİSİ	EVET ROLÜ VAR		HAYIR ROLÜ YOK		FIKRİM YOK		TOPLAM	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Dünyadaki Rolü	172	83	22	11	13	6	207	100
Türkiye'deki Rolü	98	47	90	43	19	9	207	100

Tablo 8 çarpıcı bir sonuç sergilemektedir. Buna göre turizm akademisyenlerinin önemli bir kısmı (%43), Türkiye'de üretilen akademik turizm bilgisinin, sektördeki başarılı uygulamalara yansımadağını düşünmekte, diğer bir deyişle üretilen söz konusu akademik turizm bilgisini sektörün başarısı ile ilişkilendirmemektedir. Diğer taraftan aynı akademisyenlerin büyük çoğunluğu (%83), dünyadaki başarılı turizm uygulamalarında üretilen akademik bilginin etkisi olduğunu düşünmektedirler. Türkiye ve Dünya için farklı sonuçlar gösteren görüşlere rağmen, coğrafi sınırlama olmaksızın, bir anlamda çoğunluğun turizm bilimsel bilgisinin üretildiğini kabul etmekte olduğu anlaşılmaktadır. Bilimsel bilginin teorilerle ifade edilmesi nedeniyle, turizm akademisyenlerinin çoğunluğunun turizm alanında teoriler üretildiğini de kabul etmekte olduğu çıkarımı yapılabilmektedir.

Diğer taraftan turizm akademisyenlerine turizmin kendi teorilerini ne derece üretip üretmediği ve bir turizm teorisi olup olmadığına ilişkin görüşleri doğrudan sorulmuştur (Tablo 9).

Tablo 9. Turizm Akademisyenlerinin Turizm Alanını Teorik Zenginliği Açısından Değerlendirmeleri

DEĞERLENDİRME	f	%
Kendi Teorilerini Yeterince Üretmiş	45	22
Kendi Teorilerini Yeni Üretmekte	138	66
Bir Turizm Teorisi Yoktur	24	12
TOPLAM	207	100

Bir alandaki bilim dalından bahsedebilmek için, o alandaki olguları açıklayan yeteri miktarda teorinin olması gerekmektedir. Buna göre bir önceki tablodan elde edilen çıkarıma uygun biçimde %88'lik bir çoğunluk turizm teorilerinin -farkı derecede de olsa- varlığını bir şekilde kabul etmektedirler. Buradan elde edilen çıkarıma göre, akademisyenlerin %22'si turizmi bir bilim dalı olarak kabul ederken, %66 oranında bir çoğunluk ise daha ihtiyatlı biçimde turizmin bilim dalı olma yolunda ilerlediğini kabul etmektedir. Diğer taraftan turizm akademisyenlerinin %12'si ise, turizmi bir bilim dalı olarak kabul etmemektedir.

Bu çıkarımlar bir tarafa, turizm akademisyenlerine turizmin bir bilim dalı olup olmadığı ve eğer bilim dalı ise gelişmişlik düzeyinin ne olduğu doğrudan da sorulmuştur. Elde edilen cevaplar Tablo 10'de görülmektedir. Buna göre gelişmişlik derecesi söz konusu olmaksızın turizm akademisyenlerinin %92 oranındaki büyük çoğunluğu turizmi bir bilim dalı olarak değerlendirmektedirler. Bunlar içindeki önemli bir çoğunluk ta (%75), turizmi gelişmekte olan bir bilim dalı olarak kabul etmektedirler. %17 gibi önemli bir grup ise turizmi gelişmiş bir bilim dalı olarak değerlendirmektedir.

Tablo 10. Turizm Akademisyenlerinin Turizmin Bir Bilim Dalı Olarak Değerlendirmeleri

DEĞERLENDİRME	f	%
Gelişmiş Bir Bilim Dalıdır	34	17
Gelişmekte Olan Bir Bilim Dalıdır	156	75
Bir Bilim Dalı Değildir	17	8
TOPLAM	207	100

Tablo 9'un ortaya koyduğu manzaraya göre alanda akademisyen olarak görev yapan kişilerin turizmin bilim olup olmadığına ilişkin bu derece farklı görüşte olmaları düşündürücü bir konu görünümündedir. Diğer yandan aka-

demisyenlerin büyük çoğunluğu, turizmi gelişmekte olan bir bilim dalı olarak görmektedir. Ancak Tablo 9 ve Tablo 10 beraberce değerlendirildiğinde bazı düşündürücü sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Örneğin turizm teorisi olmadığını ifade edenler ile (%12), turizmin bir bilim dalı olmadığını ifade edenler (%8) arasında oransal fark görülmektedir. Benzer şekilde, turizmin gelişmiş bir bilim olduğunu kabul edenler (%17) ile turizm alanında yeterince teori üretilmediğini ifade edenler (%22) arasında da bir oransal fark bulunmaktadır. Aslında turizmin bir bilim dalı olarak benimsenip benimsenmemesi ile ilgili aynı sonuca ulaştıran bu iki soruda ortaya çıkan oransal farklar, bir çelişkiyi sergilemektedir. Metodolojik olarak teoriler ile bir alanın bilimsel tescili arasındaki ilişki konusunda aynı sonuca ulaştıran bu ifadeler arasındaki çelişki, turizm akademisyenlerinin bilim felsefesine yönelik bilgilerinin eksikliği olarak yorumlanabilir.

Diğer taraftan turizm akademisyenlerinin, turizmin bilimselliği konusundaki farklı görüşlerinin hangi etkenlere göre değişkenlik gösterdiği ile ilgili veriler aşağıda yer almaktadır.

2.3. Akademisyenlerin Turizmi Bilim Dalı Olarak Değerlendirme Derecelerine Göre Analizi

Turizm akademisyenlerin, turizmin bilimselliği konusundaki farklı görüşleri, akademisyenlerinin çalıştığı kurumlara göre genel olarak düzenli bir dağılım göstermektedir (Tablo 11).

Tablo 11. Çalıştığı Kuruma Göre Turizmin Bilim Dalı Olarak Değerlendirilmesi

ÇALIŞTIĞI KURUM	TURİZMİ BİLİM DALI OLARAK DEĞERLENDİRMESİ						
	Gelişmiş bir bilim dalıdır	%	Gelişmekte olan bir bilim dalıdır	%	Bir bilim dalı değildir	%	TOPLAM
Meslek Yüksek Okulu	10	11	73	81	7	8	90
Yüksek Okul	13	20	47	72	5	8	65
Fakülte	11	21	36	69	5	10	52
TOPLAM	34		156		17		207

Tablo 11'e göre, turizmi bilim dalı olarak kabul etmeyen %8'lik grup, çalıştığı kuruma göre düzenli bir dağılım göstermekle beraber, bu görüşü daha fazla destekleyen akademisyenlerin fakülte çalışanları olduğu görülmektedir (%10). Turizmin bilimsel konumuna ilişkin görüşlerdeki en büyük yüzdelik sapma ise, Turizmin gelişmiş bir bilim dalı olduğu görüşü üzerinedir. Buna göre Meslek Yüksek Okulu çalışanları, Turizmin gelişmiş bir bilim dalı olduğu görüşünü en az kabul eden gruptur (%11).

Turizmin bilimselliği ile ilgili görüşler, akademisyenlerin mesleki tecrübelerini yansıtır biçimde çalışma süreleri ile de karşılaştırılmıştır (Tablo 12). Konu ile ilgili görüşler, akademisyenlerin çalışma süreleri düşünüldüğünde daha düzensiz bir dağılım göstermektedir.

Tablo 12. Çalışma Süresine Göre Turizmin Bilim Dalı Olarak Değerlendirilmesi

ÇALIŞMA SÜRESİ	TURİZMİ BİLİM DALI OLARAK DEĞERLENDİRMESİ						
	Gelişmiş bir bilim dalıdır	%	Gelişmekte olan bir bilim dalıdır	%	Bir bilim dalı değildir	%	TOPLAM
1 YIL-5 YIL	8	15	42	79	3	6	53
6 YIL-10 YIL	4	8	40	82	5	10	49
10 YILDAN FAZLA	22	21	74	70	9	9	105
TOPLAM	34		156		17		207

Tablo 12'ye göre dağılımın en farklı olduğu başlıklar, turizmi gelişmiş bir bilim dalı olduğu ve bilim dalı olmadığına yönelik görüşlerdedir. Turizmin gelişmiş bir bilim dalı olduğu görüşü, 10 yıldan daha fazla çalışan akademisyenler içinde daha yaygındır. Diğer yandan bunun tam zıddı görüşü, yani turizmin bir bilim dalı olmadığı görüşü de yine 10 yıldan fazla çalışanlar ile 6-10 yıllık bir çalışma deneyimine sahip olanlar arasındadır.

Turizmin bilimsel konumu ile ilgili görüşlerin akademisyenlerin unvanlarına göre dağılımı, turizmin gelişmekte olan bir bilim dalı olduğu yönünde de olsa, birtakım farklılık göstermektedir (Tablo 13).

Tablo 13. Akademik Unvanlara Göre Turizmin Bilim Dalı Olarak Değerlendirilmesi

AKADEMİK ÜNVAN	TURİZMİ BİLİM DALI OLARAK DEĞERLENDİRMESİ						
	Gelişmiş bir bilim dalıdır	%	Gelişmekte olan bir bilim dalıdır	%	Bir bilim dalı değildir	%	TOPLAM
Okutman	0	0	6	100	0	0	6
Araştırma Görevlisi	4	13	22	73	4	13	30
Öğretim Görevlisi	9	11	70	82	6	7	85
Yardımcı Doçent	15	26	38	66	5	9	58
Doçent	1	9	9	82	1	9	11
Profesör	5	29	11	65	1	6	17
TOPLAM	34		156		17		207

Tablo 13'e göre turizmin gelişmiş bir bilim dalı olduğu görüşü, özellikle Profesörler ve Yardımcı Doçentler içinde yaygındır. Bunu, Araştırma Görevlileri ve Öğretim Görevlileri izlemektedir. Diğer yandan, ileriki amacı turizm alanında bilgi üretmek olan Araştırma Görevlileri, aynı zamanda turizmi bilim olarak kabul etmeyenlerin de başında gelmektedir.

Akademisyenlerin hem eğitim düzeyi hem de eğitim geçmişlerinin turizmle olan ilişkisine göre de turizmin bilimsel konumu hakkındaki düşünceleri değişiklik göstermektedir. Bu konuda Tablo 14, lisans, yüksek lisans ve doktora seviyesindeki eğitimleri birleşik şekilde değerlendirme imkanı vermektedir.

Tablo 14. Eğitim Düzeyi ve Eğitim Alanına Göre Turizmin Bilim Dalı Olarak Değerlendirilmesi

EĞİTİM DÜZEYİ	EĞİTİM ALANI	TURİZMİ BİLİM DALI OLARAK DEĞERLENDİRMESİ						
		Gelişmiş bir bilim dalıdır	%	Gelişmekte olan bir bilim dalıdır	%	Bir bilim dalı değildir	%	TOPLAM
LİSANS	TURİZM	27	18	108	74	11	8	146
	DİĞER	7	11	48	79	6	10	61
	EĞİTİM ALMAMIŞ	-	-	-	-	-	-	-
ARA TOPLAM		34		156		17		207
YÜKSEK LİSANS	TURİZM	25	23	79	70	8	7	112
	DİĞER	6	8	60	82	7	10	73
	EĞİTİM ALMAMIŞ	3	14	17	77	2	9	22
ARA TOPLAM		34		156		17		207
DOKTORA	TURİZM	22	30	44	60	7	10	73
	DİĞER	5	9	48	84	4	7	57
	EĞİTİM ALMAMIŞ	7	9	64	83	6	8	77
ARA TOPLAM		34		156		17		207

Tablo 14'e göre, her eğitim düzeyi için turizmi gelişmiş bir alan olarak kabul edenler, ilgili eğitim düzeylerinde turizm alanında eğitim almış akademisyenlerdir. Bunlar içinde özellikle doktora ve sonrasında yüksek lisansını turizm alanında yapanlar gelmektedir. Turizmin bir bilim dalı olmadığını kabul edenler genellikle benzer bir dağılım göstermekle beraber, bu düşüncüyü en çok paylaşan grup, lisans ve yüksek lisans eğitimini turizm dışında gerçekleştiren akademisyenlerdir. Ancak doktora eğitimini turizm alanında yapan kişilerin de aynı oranda (%10) bu görüşü paylaşıyor olması düşündürücüdür.

Akademisyenlerin turizmin bilimsel konumuna ilişkin görüşleri, lisansüstü eğitimlerini Türkiye'de ya da Türkiye dışında yapmalarına göre de değişiklik göstermektedir (Tablo 15).

Tablo 15. Lisans Üstü Eğitim Düzeyi ve Bu Eğitimini Gerçekleştirdiği Yere Göre Turizmin Bilim Dalı Olarak Değerlendirilmesi

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM DÜZEYİ	EĞİTİM YERİ	TURİZMİ BİLİM DALI OLARAK DEĞERLENDİRMESİ						
		Gelişmiş bir bilim dalıdır	%	Gelişmekte olan bir bilim dalıdır	%	Bir bilim dalı değildir	%	TOPLAM
YÜKSEK LİSANS	YURT İÇİ	28	17	126	75	15	8	169
	YURT DIŞI	5	25	14	70	1	5	20
DOKTORA	YURT İÇİ	26	22	85	70	10	8	121
	YURT DIŞI	1	9	9	82	1	9	11

Tablo 15'te görüldüğü üzere, akademisyenlerin yüksek lisans ve doktora eğitimlerini Türkiye'de ve Türkiye dışında tamamlamalarına göre turizmi gelişmiş bir bilim dalı olarak kabulleri farklılık göstermektedir. Buna göre doktorasının Türkiye dışında tamamlayan akademisyenler, turizmi gelişmiş bir bilim olarak en az kabul edenlerdir. Turizmin bir bilim olmadığı kabulünü en çok benimseyen akademisyenler de yine grupta yer almaktadır. Diğer yandan turizmin gelişmiş bir bilim dalı olduğuna yönelik en fazla kabul, yüksek lisansını yurt dışında gerçekleştiren akademisyen grubunda görülmektedir.

SONUÇLAR

Bilim dünyasının, 1800'lü yılların sonunda ekonomi penceresinden turizm olgusu ile ilgilemesi, 1929 yılında "Berlin Okulu" (Toskay, 198:27) olarak literatüre geçen enstitünün kurulması ile başka disiplinlere de sıçramıştır. Diğer taraftan özellikle II.Dünya Savaşı'ndan sonra sosyal, kültürel ve ekolojik alandaki gelişmelere paralel olarak, turizm olgusunun da inceleme kapsamı artmıştır. Ancak "turizm, 1970'lere kadar farklı disiplinlerdeki araştırmacılar için güçlü bir çalışma odağı olmamış" (Echtner ve Jamal, 1997:871), bu tarihe kadar ağırlıklı olarak yine ekonomi biliminin ilgisine konu olmuştur. O tarihlerden bu yana turizm olgusunu açıklamak için çalışan başlıca disiplinlerin, ekonomi, işletme, pazarlama, sosyoloji, psikoloji, coğrafya, antropoloji ve felsefe olduğu anlaşılmaktadır (Jafari ve Aaser, 1988; Sheldon, 1990).

Farklı disiplinlerin turizme yönelik çalışmaları, önemli miktarda turizm bilgisini ortaya çıkarmış, böylece turizmin kendisinin bilimsel konumu da 1970'li yılların sonunda tartışılmaya başlanmıştır. Böylece turizmin bağımsız

bir bilim dalı olduğuna yönelik düşünceler, alanın bir bilim dalı olduğunu refer eder biçimde, ilk kez 1970'lerin sonunda turizmoloji ve turoloji (Göksan, 1979; Leiper, 1981; Jovicic, 1988) gibi kavramların ortaya atılmasıyla başlamaktadır. Çokdisiplinli ve disiplinlerarası çalışmalara sahne olan turizmin, ayrı bir bilim dalı veya disiplin olmasını tescil edecek şekilde, sınırları belirsiz bir karaktere sahip kapsamlı turizm bilgisini toplayacak birleşik bir teori yaratmak, bu bağlamdaki en önemli konu olarak görülmektedir. Böylece, turizm araştırmalarının kronolojik sırası içinde, dört platformdan biri ve sonuncusu olan Bilgiye Dayalı Platform'un "diğer üç platformla köprü kuran" (Jafari, 2001:32) özelliği, bu konudaki en önemli ilerlemelerden biri olarak kabul edilebilir.

Diğer yandan turizmin akademik durumu ve yüksek öğretimdeki kurumsallaşması, onun ayrı bir bilim dalı olduğunu tescil eder biçimdedir. Geline noktada turizm, kendi alanındaki bilimsel dergiler, indeksler ve abstractlar, tezler, kitaplar ve ilgili akademik tartışmaların gerçekleştiği bilimsel ortamlar olarak kongre ve konferansların düzenlendiği ve tüm bunların bir yansıması olarak önemli bir literatüre sahip olan; lisans öncesi, lisans ve lisans üstü seviyede eğitimi verilen; en yüksek bilim derecesi olan doktora derecesine sahip; ve akademik yapılanmada bağımsız bölüm ve fakülte halinde kurumsallaşmaya devam etmektedir. Diğer taraftan 13 Kasım 2009 tarihi itibarıyla üç adet Turizm Fakültesi kurulmuş, böylece Türkiye'de turizmin ayrı bir bilim dalı olduğuna yönelik gecikmiş tartışmalar çok hızlı biçimde başlamıştır. Ancak sözlü tartışmalar, bu konuda gerek farklı disiplinler köküne ait akademisyenler arasında ve gerekse turizm akademisyenleri içinde görüş ayrılıkları olduğunu yansıtmaktadır. Bu çalışma, Türkiye'de turizm alanında görev yapan akademisyenlerin konuya ilişkin bakışlarını yansıtmaktadır.

Araştırma sonucuna göre, turizm akademisyenlerinin büyük çoğunluğu (%83) dünyadaki başarılı turizm uygulamalarında turizm alanında üretilen bilimsel bilginin önemli rolü olduğuna inanmakta, ancak bu inanç Türkiye'deki başarılı turizm uygulamaları için %47'ye düşmektedir. Buna göre Turizm akademisyenleri, ya kendi ürettikleri bilimsel bilginin sektörel faydasına inanmamakta, ya da sektörün bu bilgiye ulaşması ile ilgili bir sorun olduğunu düşünmektedirler. Araştırmada bu iki çıkarımın hangisinin daha ağır bastığına yönelik bir sonuca ulaşmayı sağlayacak bir veri bulunmamaktadır. Ancak Türkiye ve Dünya için farklı sonuçlar ortaya koyan bu görüşlere rağmen, buna göre akademisyenlerin büyük çoğunluğunun, turizmde bilimsel bilginin üretilmediğini kabul etmekte olduğu görülmektedir. Bilimde bilginin

teoriler biçiminde ifade edilmesi nedeniyle, turizm akademisyenlerinin çoğunluğunun da turizm alanında teoriler üretilmiş olduğunu da kabul ettikleri çıkarımı yapılabilir. Diğer yandan akademisyenlerin sadece %22'si turizmin kendi teorilerini yeterince üretmiş olduğunu bildirmekte, çoğunluk (%66) ise kendi teorilerini yeni üretmekte olduğunu belirtmektedirler. Şayet bu her iki gruptaki cevaplar da turizm teorilerinin varlığına işaret olarak kabul edilir ise, turizm akademisyenlerinin büyük çoğunluğunun (%88) farklı gelişmişlik derecelerine göre turizm teorilerinin varlığını kabul ettikleri sonucu çıkmaktadır. Diğer yandan turizm akademisyenlerinin %12'si bir turizm teorisinin olmadığını belirtmektedir.

Bir bilim dalı ve o dala ilişkin teoriler olması bağlamında, akademisyenlerin teori ile ilgili verdikleri bu cevapların, aynı şekilde alanın bilimsel durumuna ilişkin olarak ta ortaya çıkması beklenir. Ancak akademisyenlerin %17'si turizmi gelişmiş bir bilim dalı olarak ve %75'i de turizmi gelişmekte olan bir bilim dalı olarak değerlendirmektedir. Böylece farklı gelişmişlik derecesine göre, akademisyenlerin büyük çoğunluğu (%92) turizmi ayrı bir bilim dalı olarak kabul etmektedir. Diğer yandan %8'lik bir grup, turizmi bir bilim dalı olarak görmemektedir. Böylece turizm teorisi ve ayrı bir bilim dalı olarak turizm başlıklarına yönelik cevaplarda doğal olarak genel bir paralellik görülmektedir. Yani büyük çoğunluk, turizmi, teorilerini geliştirmeye devam eden ayrı bir bilim dalı olarak görmektedir. Diğer taraftan küçük bir orana sahip olsa da, bir turizm teorisi olmadığını ve buna paralel olarak turizmin bir bilim dalı olmadığını kabul eden akademisyenlerin varlığı dikkat çekicidir. Ayrıca aynı anlama gelebilecek olan, turizm teorisi olmadığını ifade edenler (%12) ile turizmin bir bilim dalı olmadığını ifade edenler (%8) arasında ve turizmin gelişmiş bir bilim olduğunu kabul edenler (%17) ile turizm alanında yeterince teori üretilmediğini ifade edenler (%22) arasındaki oransal fark, bazı turizm akademisyenlerinin teori, bilim, epistemoloji gibi bazı kavramlar konusundaki, diğer deyişle bilim felsefesi konusundaki bilgilerin yetersizliği ile açıklanabilir.

Turizm akademisyenlerinin, turizmin bilimselliği konusundaki farklı görüşleri, akademisyenlerinin çalıştığı kurumlara göre genel olarak düzenli bir dağılım göstermektedir. Bu durumda, turizmi bilim dalı olarak kabul etmeyenler daha çok fakülte çalışanlarıdır. Ayrıca turizmin gelişmiş bir bilim dalı olduğu görüşünü en az kabul eden grup Meslek Yüksek Okulu'ndaki çalışanlardır.

Turizmin bilimselliği ile ilgili görüşler, akademisyenlerin mesleki tecrübeleri ile karşılaştırıldığında da farklılık göstermektedir. Turizmin gelişmiş bir bilim dalı olduğuna ilişkin görüş, çoğunlukla 10 yıldan daha fazla çalışan akademisyenler içinde görülmektedir. Diğer yandan bunun tam zıddı olarak yani turizmin bir bilim dalı olmadığı görüşü de yine 10 yıldan fazla çalışanlar ile 6-10 yıllık bir çalışma deneyimine sahip olanlar arasındadır.

Turizmin gelişmiş bir bilim dalı olduğu görüşü, akademisyenlerin unvanlarına göre bakıldığında ise, özellikle Profesörler ve Yardımcı Doçentler içinde yaygındır. Bunu, Araştırma Görevlileri ve Öğretim Görevlileri izlemektedir. Diğer yandan, ileriki amacı turizm alanında bilgi üretmek olan Araştırma Görevlileri, aynı zamanda turizmi bilim olarak kabul etmeyenlerin de başında gelmektedir.

Akademisyenlerin hem bulunduğu eğitim düzeyi (lisans, yüksek lisans ve doktora) hem de eğitim geçmişlerinin turizmle olan ilişkisine göre de turizmin bilimsel konumu hakkındaki düşünceleri de değişiklik göstermektedir. Buna göre, her üç eğitim düzeyi için turizmi gelişmiş bir alan olarak kabul edenler, ilgili düzeylerde turizm alanında eğitim almış akademisyenlerdir. Bunlar içinde ilk olarak doktora ve ikinci olarak ta yüksek lisansını turizm alanında yapanlar gelmektedir. Turizmin bir bilim dalı olmadığını kabul edenler ise genellikle benzer bir dağılım göstermekle beraber, bu düşünceyi en çok paylaşan grup, lisans ve yüksek lisans eğitimini turizm dışında gerçekleştiren akademisyenlerdir. Ancak doktora eğitimini turizm alanında yapan kişilerin de bunlarla aynı oranda (%10) bu görüşü paylaşıyor olması düşündürücüdür.

Akademisyenlerin turizmin bilimsel konumuna ilişkin görüşleri, lisansüstü eğitimlerini Türkiye’de ya da Türkiye dışında yapmalarına göre de değişiklik göstermektedir. Buna göre doktorasının Türkiye dışında tamamlayan akademisyenler, hem turizmi gelişmiş bir bilim olarak en az kabul edenler, hem de turizmi bir bilim dalı olarak kabul etmeyenlerdir. Diğer yandan aynı değişkene göre, turizmin gelişmiş bir bilim dalı olduğuna yönelik en fazla kabul, yüksek lisansını yurt dışında gerçekleştiren akademisyen grubunda görülmektedir.

DEĞERLENDİRMELER

Bu çalışma sınırlı turizm akademisyenlerinden elde edilen cevaplara göre, turizmin bir bilim dalı olarak algılanıp algılanmadığına yönelik sonuçlar içermektedir. Ancak turizmle ilgili çalışmalar yapan veya yapmayan diğer

disiplinlerin görüşlerini içeren çalışmalar da yapılmalı, bu sayede, turizmin akademik dünyadaki bilimsel algılanması ve konumu daha net ortaya konmalıdır. Diğer taraftan akademik çevrede böyle bir genel algılanmanın ortaya konması tek başına turizmin bir bilim dalı olup olmadığının tescilini yapmaya yetmemektedir. Bu nedenle konunun, bilim felsefesi, epistemoloji, metodoloji ve bilim tarihi literatüründen kaynağını alan çalışmalarla da desteklenmesi gerekmektedir. Yapılacak bu çalışmalarla, güncel tartışma konuları olan ve kurulan Turizm Fakültelerinin bölüm ve anabilim dallarının neler olacağı ve turizm doçentlik alanınının tekrar oluşturulması gibi konulara yönelik alınacak kararlar da daha bilimsel ve daha objektif olabilecektir.

KAYNAKÇA

- BELHASSEN, Y. ; CATON, K (2009), "Advancing Understandings: A Linguistic Approach to Tourism Epistemology", *Annals of Tourism Research*, Vol.36, 2:335–352.
- DANN, G.; NASH, D.; PEARCE, P. (1988), "Methodology in Tourism Research", *Annals of Tourism Research*, 15:1-28.
- DİNÇER, F.İ.; ÇETİN, G.; DEMIROĞLU, O. C. ; İZGİ, M. T.; ASLAN, E. H. (2007), "Turizmoloji Nedir? Turizmbilim Üzerine Yapılan Teorik Tartışmaları Değerlendiren Bir Analiz Çalışması". Çeşme Ulusal Turizm Sempozyumu, 21-23 Kasım, Ege Üniversitesi Çeşme Turizm ve Otelcilik Yüksekokulu.
- ECHTNER, M. C.; JAMAL, B. T. (1997), "The Disciplinary Dilemma of Tourism Studies, *Annals of Tourism Research*, Vol. 24, 4: 868-883.
- GOELDNER, C. R.(1988), *The Evaluation of Tourism as an Industry and a Discipline. International Conference for Tourism Educators mimeo. Guildford: University of Surrey.*
- GÖKSAN, E. (1978), *Turizmoloji*, Uğur Ofset Matbaası, İzmir.
- <http://www.unwto.org/statistics/index.html>
- JAFARI, J. ; AASER, D. (1988), "Tourism as the Subject of Doctoral Dissertations", *Annals of Tourism Research*, 15:407-429.
- JAFARI, J. (1990), "Research and Scholarship: The Basis of Tourism Education". *Journal of Tourism Studies*, 1:33-41.
- JAFARI, J. (2001), *The Scientification of Tourism. In Hosts and Guests Revisited: Tourism Issues of the 21st Century*, V. L. Smith ve M. Brent (ed), pp. 28–41. Cognizant Communication Corporation, New York.
- JOVICIC, Z. (1988), " A Plea for Tourismological Theory and Methodology", *Revue de Tourisme*, 43(3):2-5.
- LEIPER, N. (1981), " Towards a Cohesive Curriculum in Tourism: The Case for a Distinct Discipline", *Annals of Tourism Research* 8:69-83.

- ÖNGEL, E. (1983a), A Review of Research Concept: for Practitioners of the Social Sciences, Gazi Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Basımevi, Ankara.
- ÖNGEL, E. (1983b), A Research Guide, Gazi Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Basımevi, Ankara.
- PEARCE, D., ; BUTLER, R. (1993), ed. Tourism Research: Critiques and Challenges, Routledge, London,.
- SHELDON, P. (1990), "Journals in Tourism and Hospitality", The Journal of Tourism Studies, 1:42-48.
- T.C. Yüksek Öğretim Kurumu, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi Yüksek Öğretim Programları ve Kontenjanları Kılavuzu, s. 18-54, 2008, Ankara.
- T.C. Resmi Gazete, 24157 sayı ve 1 Eylül 2000.
- TOSKAY, T. (1989). Turizm: Turizm Olayına Genel Yaklaşım, Der Yayınları, İstanbul.
- TRIBE, J. (1997), "The Indiscipline of Tourism". Annals of Tourism Research 24(3):638–657.
- ÜNLÜÖNEN, K. ; BOYLU, Y. (2009). "Türkiye'de Örgün Turizm Eğitimine İlişkin Rakamsal Gelişmelerin Değerlendirilmesi", 10.Ulusal Turizm Kongresi, Mersin 21-24 Ekim, s:955-975.
- WITT, S.; BROOKE, M.; BUCKLEY, P. (1991), The Management of International Tourism, Unwin Hyman, London,.
- YILDIRIM, C. (1979), Bilim Felsefesi, Büyük Fikir Kitapları Dizisi:35, Remzi Kitabevi, İstanbul.